

บทบาทอาจารย์ผู้สอนในบริบทใหม่ที่เปลี่ยนไปในศตวรรษที่ 21
กับการสอนภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาไทย
TEACHING CHINESE LANGUAGE FOR HIGHER EDUCATION
IN THAILAND:
NEW AND CHANGING ROLES OF TEACHERS IN 21st CENTURY

นันทนา กะหมายสม¹

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ 202 ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50300¹

Chiang Mai Rajabhat University, 202 Chang Phueak Road, Muang District, Chiang Mai, 50300¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ประสงค์จะนำเสนอบทบาท รูปแบบ ทิศทาง ความจำเป็นในการปรับตัวและ ทบทวนหน้าที่ของ “อาจารย์ผู้สอน” ในยุคศตวรรษที่ 21 รายงานสถานการณ์การศึกษาภาษาจีน ในปัจจุบันของสถาบันอุดมศึกษาของไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการเทคนิค การเรียนการสอนภาษาจีนที่เหมาะสมและเพื่อความเป็นมาตรฐานเดียวกัน

คำสำคัญ : การสอนภาษาจีน, บทบาทครูยุคใหม่, การศึกษาในศตวรรษที่ 21, อาจารย์ผู้สอน

ABSTRACT

The main purpose of this article is to show the new and changing roles of teachers in teaching Chinese language in higher education in the 21st Century. This article reports the problems of teaching Chinese language for higher education in Thailand. It also analyses the reasons for changing the roles of Chinese-language “teachers” in the 21st Century in order to improve the guidelines for teaching and learning Chinese, so that all programs can meet one single standard.

KEYWORDS : Teaching Chinese language, Higher Education, 21st Century, Teachers

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาจีนธุรกิจ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน และการก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ภาษาจีนกลายเป็นภาษาที่สำคัญในการเชื่อมโยงและทำให้ผู้คนทุกมุมโลกสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกัน ภาษาจีนเป็นภาษาทางการที่ได้รับการยอมรับขององค์การสหประชาชาติและเป็นภาษาสากลที่มีผู้ใช้มากกว่า 1,300 ล้านคน ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการติดต่อค้าขายและมีความสัมพันธ์ทางการทูตยาวนานกว่า 40 ปี ประวัติการเรียนการสอนภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเริ่มต้นในปี พุทธศักราช 2541 โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยแรกที่เปิดให้สอบเข้าคณะรัฐศาสตร์ วิชาเลือกจีนศึกษา ต่อมาเกือบทุกมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเริ่มทยอยให้ความสนใจเปิดวิชาเอกภาษาจีน เป็นสาขาหลักหรือเปิดเป็นวิชาเลือกเสรี ปัจจุบัน การสอนภาษาจีน ระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้ขยายตัวและเปิดสอนในระดับที่สูงขึ้น มีการขยายหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี-โท-เอกในหลากหลายสาขาวิชาและมหาวิทยาลัย เช่น สาขาวิชาภาษาจีน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สาขาวิชาการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สาขาวิชาจีนศึกษา สาขาวิชาการแปลภาษาจีน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมไทย – จีนมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ สาขาวิชาภาษาจีนเพื่อธุรกิจระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ สาขาวิชาภาษาจีนเพื่อการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สาขาวิชาภาษาจีนเพื่อ

อาชีพ/ภาษาและวรรณคดีจีน มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย สาขาวิชาวัฒนธรรมจีนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามความคิดที่จะวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาจีน ไม่ว่าจะเป็นในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ต่างก็เป็นเรื่องที่ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาอยู่อย่างต่อเนื่อง ในแวดวงนักวิชาการมีการจัดสัมมนาระดมความคิดเห็นในเรื่องของเนื้อหาสาระในการเรียนการสอน ถูกนำเสนอผ่านบทความวิชาการหรืองานวิจัย ส่วนใหญ่กล่าวถึงปัญหาคือการขาดแคลนครูอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางภาษาจีนอย่างแท้จริง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ ปัญหาการขาดแคลนตำราเรียนที่เหมาะสมและไม่มีมาตรฐาน ปัญหานโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ยังไม่มีเสถียรภาพ เป็นต้น บทความนี้จะเน้นไปในกรณีของการทบทวนบทบาทหน้าที่ของ “อาจารย์ผู้สอน” ซึ่งเป็นสิ่งผู้เขียนมองว่าเป็นเรื่องที่ทำทลายทางความคิดว่าเราควรจะสอนหนังสือกันอย่างไรที่จะเหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคดิจิทัล (Digital Age) และขณะเดียวกันในแวดวงอุดมศึกษาของโลกกำลังตื่นตัวต่อแนวโน้มการล่มสลายของระบบมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน การก้าววางเข้าสู่ University of everywhere หรือ “มหาวิทยาลัยทุกแห่งหน” ยุคที่ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้จากทั่วทุกมุมโลก ไม่จำกัดเพียงแต่แค่ภายในมหาวิทยาลัย (Kevin Carey, 2559)

นโยบายและยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการสอนภาษาจีน

จากการสำรวจข้อมูลการสอนภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย (2553) พบว่าสถาบันอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับปริญญาตรี โท และเอก มีจำนวนทั้งสิ้น 92 แห่ง จำแนกได้เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 65 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน 27 แห่ง ระดับปริญญาตรี 55 หลักสูตร ระดับปริญญาโท 4 หลักสูตร และระดับปริญญาเอก 1 หลักสูตร มีจำนวนนักศึกษารวมทั้งสิ้น 26,110 คน² ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเรียนการสอนภาษาจีนมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะเวลาเพียง 18 ปี ซึ่งนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศในแผนการพัฒนาศึกษาในระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 7 (พุทธศักราช 2535 – 2539) ได้ให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเปิดสอนภาษาต่างประเทศและภาษาประเทศเพื่อนบ้านได้ตามศักยภาพและความพร้อม ภาษาจีนก็เป็นภาษาหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนตามมติคณะรัฐมนตรี

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีสำรวจการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการอุดมศึกษาไทย และได้พยายามดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติ ดำเนินการจัดตั้งสถาบันขงจื้อ (Confucius Institutes) ขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา มีความร่วมมือกับสำนักฮั่นป๋าน (Hanban) เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังมีการขอรับอาสาสมัครครู

สอนภาษาจีนชาวจีน การจัดสรรทุนฝึกอบรมครูอาจารย์และโครงการศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาหลักสูตร และร่วมกับสำนักพิมพ์อุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (Higher Education Press (HEP) เพื่อการพัฒนาสื่อและตำราการเรียนการสอนภาษาจีน ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ยิ่งไปกว่านี้ความร่วมมือระหว่างนักวิชาการทั้งสองประเทศยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรมระหว่างกัน

ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศเพียงภาษาเดียวที่กระทรวงศึกษาธิการมอบอำนาจการตัดสินใจเรื่องนโยบายให้กับสภาความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายที่ถูกกำหนดออกมามีลักษณะของผันแปรและเชื่อมโยงกับปัจจัยความมั่นคงของชาติ เช่น ปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัจจัยเรื่องเศรษฐกิจ และความต้องการของประชาชน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้นโยบายออกมาที่เกี่ยวกับการศึกษาภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เสื่อมคุณค่าและขาดความต่อเนื่องนั่นเอง

แผนการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน ในการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2557)³ ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาอาจารย์และส่งเสริมการวิจัย ด้วยการจัดสรรทุนเพื่อการศึกษาต่อระดับ

² สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553), “ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย”

³ จดหมายข่าวสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2557), “แนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ”

ปริญญาเอกของอาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาให้เกิดความเข้มแข็งในการนำมหาวิทยาลัยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและสังคมโลก มีการจัดการฝึกอบรมทางด้านการเรียนการสอนและพัฒนาทักษะทางการบริหารให้กับอาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการบริหารจัดการในสถาบันอุดมศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัยที่มีศักยภาพและสามารถผลิตงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและภาคอุตสาหกรรมเพื่อกำหนดโจทย์การพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประเทศ แผนการดำเนินงานและโครงการดังกล่าวข้างต้นล้วนแต่ดำเนินการเพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนทั้งสิ้น ภาครัฐเองก็ไม่ได้นิ่งนอนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นและได้พยายามให้การหาวิธีแก้ไข หากปัญหาทั้งหมดที่เกิดกับแวดวงการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับอุดมศึกษานั้น ยังเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ถูกจุด โดยเฉพาะยังปัญหาเรื่องอาจารย์ผู้สอน มีผู้ที่เรียนจบสาขาวิชาภาษาจีนจากในประเทศและต่างประเทศมากมาย แต่อาจารย์ผู้มีความสามารถและเป็นผู้เชี่ยวชาญจริงกลับมีจำนวนไม่มาก ในขณะที่เราผลิตบัณฑิตภาษาจีนออกมาสู่ตลาดมากมาย แต่ศักยภาพและคุณภาพของบัณฑิตกลับเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทบทวนกัน

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการสอนภาษาจีน

จากรายงานวิจัยเรื่องการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยระดับอุดมศึกษา (ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551) รายงานสภาพปัจจุบันของการเรียนการสอนภาษาจีนว่าการเรียนการสอนไม่มีมาตรฐาน โดยผู้เรียนที่จบหลักสูตรวิชาเอกหรือโทต่างมหาวิทยาลัยกันมีความรู้ภาษาจีนต่างกันมาก หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนที่ใช้ในระดับอุดมศึกษาแตกต่างจากระดับอื่น ๆ โดยมีการให้อ่านาค่อนข้างสูงแก่ผู้สอนในการเลือกใช้ตำรา แบบเรียน และสื่อการสอน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทมหาวิทยาลัย ใช้ตำราวิชาพื้นฐานที่ผลิตเองมากกว่าตำราสำเร็จรูป ส่วนกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และมหาวิทยาลัยเอกชนใช้ตำราสำเร็จรูปมากกว่า หลักเกณฑ์ดังกล่าวทำให้เกิดจุดอ่อนเนื่องจากประสบการณ์และความสามารถของผู้สอนที่แตกต่างกัน ทำให้การผลิตตำราหรือการเลือกตำราที่ใช้ในการทำการเรียนการสอนซึ่งมหาวิทยาลัยเองไม่มีมาตรการตรวจสอบคุณภาพก่อนทำการสอน การใช้ระบบตัวอักษรจีนตัวเต็มและตัวย่อ แต่จะสถาบันเลือกใช้ไม่เหมือนกัน บางแห่งใช้ทั้งสองระบบทำให้เกิดความสับสนแก่ผู้เรียน และขาดมาตรฐานความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการเรียนภาษาจีน

ด้านอาจารย์ผู้สอนมีทั้งอาจารย์ผู้สอนที่เป็นคนไทย อาจารย์ผู้สอนคนจีนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและจากสาธารณรัฐไต้หวัน ซึ่งแต่ละที่มีความแตกต่างในการใช้ภาษาที่ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องอาจารย์ผู้สอนที่มีความร่วมมือกับประเทศจีนที่สำนักงานส่งเสริมการเรียนการสอนภาษา

จีนเป็นภาษาต่างประเทศแห่งประเทศไทย หรือที่มักเรียกกันในชื่อย่อภาษาจีน คือ ฮั่นกัฮั่นป๋น (Hanban) นั้น ส่วนใหญ่มีปัญหาคือไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้เลย และมาจากหลากหลายสาขาวิชา สร้างปัญหาในการเรียนการสอนมาก ยิ่งไปกว่านี้บางคนยังขาดความรับผิดชอบ ทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และประเด็นที่สำคัญอีกประเด็นคือคนไทยสนใจเรียนภาษาจีนเพื่อทำธุรกิจมากขึ้น ทำให้ผู้ที่สนใจเรียนเพื่อเป็นครู อาจารย์ หรือทำงานวิชาการด้านภาษาและวรรณคดีมีน้อยลง นับเป็นสัญญาณที่ไม่ดีสำหรับวงการศึกษา และภูมิปัญญาด้านภาษาจีนในไทย

ปัญหาที่หยิบยกมานำเสนอดังกล่าวเป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย เมื่อสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนไป ประเทศในกลุ่มอาเซียนได้รวมตัวกันทางเศรษฐกิจตั้งเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จนทำให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นคู่ค้าที่สำคัญมากของประเทศจีน ประเทศไทยกลายเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญทำให้เกิดการเคลื่อนตัวเข้ามาลงทุนในประเทศไทยของกลุ่มทุนจีน ทำให้ความต้องการในแรงงานผู้รู้ภาษาจีนเพิ่มมากขึ้น ทั้งในโรงงานอุตสาหกรรม ธุรกิจโรงแรม ธุรกิจการท่องเที่ยว ล่ามหรือนักแปลอิสระ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาผู้เรียนภาษาจีนเท่านั้นที่เป็นที่ต้องการของตลาด หากแต่ครู อาจารย์ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญผู้รู้ภาษาจีนเองมีแนวโน้มในการเปลี่ยนเส้นทางอาชีพ สาเหตุคือเรื่องของรายได้ผลตอบแทนที่เทียบกันระหว่างงานอาจารย์มหาวิทยาลัยและงานเอกชน ความกดดันที่ได้รับจากเงื่อนโซ่ของหน่วยงาน หรือจากภาระงานที่เพิ่มขึ้นของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือความเป็นอิสระในอาชีพ ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นส่งผลต่อการอัตราการคง

อยู่ของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาด้วยเช่นกัน รูปแบบการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับเบื้องต้น คือเน้นการรับรู้และเลียนแบบการท่องจำคำศัพท์ ประโยคการสนทนา เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือตำราเรียน ตำราเรียนส่วนใหญ่ที่ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาคือตำราสำเร็จรูปจากทั้งในและต่างประเทศ ตำราที่ถูกผลิตขึ้นในประเทศไทยจะแตกต่างจากตำราของต่างประเทศในแง่ของบริบทแวดล้อมที่ถูกต้องออกมาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย ส่วนใหญ่ตำราเรียนสำเร็จรูปที่หาได้ตามท้องตลาดจะมีเฉพาะวิชาพื้นฐาน เช่น ภาษาจีนเบื้องต้น ไวยากรณ์ภาษาจีน สอบวัดระดับภาษาจีน หนังสือภาษาจีนสำหรับเด็ก ซึ่งไม่ครอบคลุมในวิชาของภาษาจีนที่เปิดทำการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา ตำราสำหรับการอ่าน การเขียน การฟัง การพูด ก็เป็นตำราที่ค่อนข้างล้าสมัย บางเล่มเป็นตำราที่ถูกเขียนขึ้นและปรับปรุงครั้งล่าสุดในช่วงปีพุทธศักราช 2540-2550 เป็นต้นมา ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะตำราในทางวิชาชีพเฉพาะทาง เช่น ภาษาจีนเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวและโรงแรม ภาษาจีนเพื่องานประชาสัมพันธ์ ภาษาจีนเพื่อธุรกิจการบิน ภาษาจีนเพื่องานเลขานุการและงานบริการในสำนักงาน การแปลภาษาจีนเชิงธุรกิจ มีอยู่อย่างจำกัดและส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากประเทศจีนทำให้เกิดปัญหาในแง่ของความเหมาะสมกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่สอดคล้องกัน และตำราบางส่วนถูกเขียนขึ้นเพื่อการขอตำแหน่งทางวิชาการทางด้านภาษาจีน ทำให้โอกาสในการเลือกสรรตำราสำหรับทำการเรียนการสอนมีข้อจำกัดเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ให้อำนาจกับอาจารย์

ผู้รับผิดชอบในรายวิชาเป็นผู้เลือกตำราที่ใช้ในการสอนเองทำให้ไม่มีตำราเรียนที่เป็นแกนกลางที่มีมาตรฐานและสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบการเรียนการสอนในห้องเรียน อาจารย์ผู้สอนการเน้นการสอนเนื้อหาในบทเรียน เน้นกระบวนการ ในขณะที่รูปแบบการเรียนรู้อันเป็นศตวรรษที่ 21 กลับเน้นทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และการแก้ปัญหา ตามทฤษฎีของ Bloom's Taxonomy (Benjamin Bloom, 1956) แบ่งการเรียนรู้อันเป็น 6 ระดับ (Cognitive Process) ระดับล่างสุดคือความรู้ที่เกิดจากความจำ (Remembering) ตามมาด้วยความรู้ความเข้าใจ (Understanding) เมื่อเข้าใจเกิดการนำไปประยุกต์ใช้ (Applying) หลักจากการนำไปประยุกต์ใช้เกิดการวิเคราะห์ (Analyzing) สามารถแก้ปัญหา ตรวจสอบได้ และมีการประเมินค่า (Evaluating) วัดได้ และตัดสินใจได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด สุดท้ายคือเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creating) ก่อให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) สอดคล้องกับนโยบายใหม่ของประเทศไทยคือ ไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งหมายถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจในปัจจุบันไปสู่โครงสร้างเศรษฐกิจแบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value-Base Economy) หน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนคือมอบข้อมูลและชี้แนวทาง ทักษะในการคิดให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ส่วนตัวผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เรียนรู้จากข้อผิดพลาด คือส่วนที่อยู่ในระดับสูงเน้นการวิเคราะห์การสังเคราะห์ และการประเมินผล ในส่วนของการวิเคราะห์ยังได้แยกแยะพฤติกรรมการเรียนรู้คือความสามารถที่จะนำความคิดต่าง ๆ มารวมกันเพื่อเกิดมโนทัศน์ใหม่ ๆ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์

ต่าง ๆ รูปแบบการเรียนแบบบรรยายจากอาจารย์ผู้สอน การมอบหมายงานจากแบบฝึกหัดในห้องเรียน การส่งงานกลุ่ม อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ตรวจเฉลยผิดถูก ให้คะแนน โดยที่ผู้เรียนเป็นเพียงแต่ผู้รับคำสั่ง กลายเป็นวิธีที่ล้าสมัย ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย การทำการบ้านหรืองานกลุ่มของผู้เรียนในบางครั้งอาจถูกมองว่าเป็นการลอก วิธีการเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับการทำงานปัจจุบันที่จำเป็นต้องมีการปรึกษาหารือและช่วยกันแก้ไขปัญหา การระดมสมอง ระดมความคิดกลับเป็นสิ่งที่สำคัญมาก รูปแบบการทำงานในองค์กรเองก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย เด็กรุ่นใหม่ต่างก็มีรูปแบบการทำงานยืดหยุ่นมากขึ้น สอดคล้องกับผลสำรวจความต้องการแรงงานของนายจ้างและองค์กรเกิดใหม่ในปี พุทธศักราช 2557 ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programmed for International Student Assessment: PISA) พบว่า นายจ้างขององค์กรในศตวรรษที่ 21 คาดหวังให้พนักงานในองค์กรมีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) มากที่สุด ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนเองก็จำเป็นต้องปรับวิธีการสอนให้มีความยืดหยุ่นด้วยเช่นกัน กรณีของการเรียนการสอนในชั้นเรียนสถาบันการศึกษานอกจากจะเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้แล้วยังเป็นสถานที่ที่ต้องฝึกพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาให้อยู่ในระเบียบวินัยตามความประสงค์ของสังคม การเข้าชั้นเรียนสาย การไม่ตรงต่อเวลา การแต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ การขาดความรับผิดชอบของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้คือล้วนเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้อันเป็นผลทำให้การสอนไม่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ตามการสร้างเสริมคุณธรรม

จริยธรรมตามหลักการเรียนการสอนที่ถูกกำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) ประเด็นเรื่องการแต่งกายของผู้เรียนที่กำลังเป็นกระแสอยู่ในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Network) คือ “มหาวิทยาลัยไม่ใช่มอปลายส่วนต่อขยาย มหาวิทยาลัยคือที่ที่ฝึกฝนให้เป็นผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยต้องฝึกนักศึกษาให้คิดเป็นเพื่อจะได้มีสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การจะฝึกให้คิดเป็นโดยเฉพาะในเรื่องของเขาเอง และเรื่องแรกเลยคือควรจะต้องทำอะไรมาเรียน”⁴ การที่ผู้เรียนจะสามารถคิดเองได้ คิดเองเป็น อาจารย์ผู้สอนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการ แต่เมื่อผู้เรียนมีอิสรภาพมากเท่าไร อาจารย์ผู้สอนยิ่งต้องมีโครงสร้างในการวางกรอบที่ชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น ทำอย่างไรจะไม่ให้ผู้เรียนรู้สึกถึงอิสรเสรีภายใต้กรอบข้อบังคับที่เรียกว่าวินัย ซึ่งเป็นเรื่องท้าทายความสามารถเป็นอย่างยิ่ง

ในอดีตการพัฒนาคุณภาพหลักสูตรและการออกแบบหลักสูตรจะมาจากส่วนกลาง เจ้าหน้าที่ระดับสูง หรือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้จัดทำและจัดส่งมาให้กับสถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง อาจารย์ผู้สอนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอน วิชาภาษาจีนในสถาบันอุดมศึกษาถูกเปิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองกับความต้องการในตลาดแรงงาน โดยเน้นที่ความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก สถาบันอุดมศึกษาของรัฐเปิดหลักสูตรภาษาจีนเป็นวิชาเอกโดยใช้เกณฑ์ศักยภาพทางวิชาการและเกณฑ์ความต้องการของตลาดเป็นสำคัญ ส่วนการเปิดวิชาภาษาจีนเป็นวิชาโทและวิชาเลือกจะดูความต้องการของนักศึกษาเป็นหลัก โดยปกติจะมีความเชื่อมโยง

โยงกับหลักสูตรที่เปิดสอนในวิชาเอก ในขณะที่รูปแบบของการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในปัจจุบันให้อำนาจสถาบันการศึกษาเป็นผู้จัดทำ ออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรด้วยตัวเอง แต่ละแห่งต้องดำเนินการพิจารณาให้สภามหาวิทยาลัยเห็นชอบ ทำให้อาจารย์ผู้สอนเข้ามีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนสามารถนำเอาประสบการณ์ในการสอน ปัญหาที่เกิดขึ้น ข้อเสนอแนะจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เข้ามาช่วยในการจัดทำและออกแบบหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2548 ซึ่งกำหนดไว้ชัดเจนให้สถาบันอุดมศึกษาต้องได้รับการปรับปรุงหลักสูตรในทุกวงรอบ 5 ปี เพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัย ผู้ที่ทำหน้าที่ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้แก่ อาจารย์ผู้สอน อาจารย์ประจำหลักสูตร และผู้ทรงคุณวุฒิจากหลากหลายอาชีพที่มีความเกี่ยวข้องของทั้งทางตรงและทางอ้อมกับหลักสูตรทั้งจากภายในและภายนอก อาจารย์ประจำหลักสูตรมีหน้าที่นำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและให้มีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและสถานการณ์ปัจจุบันสำหรับแต่ละแห่ง เนื่องจากผู้เรียนหลักสูตรภาษาจีนเองก็เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเป็นอย่างมาก หลักสูตรการเรียนการสอนภาษาจีนควรทำเป็นไปในทิศทางที่จะสามารถตอบโจทย์ของตลาดแรงงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะและความสามารถเพียงพอที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

ด้านอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ผู้สอนสัญชาติไทยที่สอนภาษาจีนมีจำนวน 244 คน อาจารย์ผู้สอนสัญชาติจีนมีจำนวน 53 คน

⁴ Prinya Thaewanarumitkul [นามแฝง] (2016), “ธรรมศาสตร์ไม่แต่งชุดนักศึกษาเข้าเรียน”

(สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) อาจารย์ส่วนใหญ่ในสถาบันอุดมศึกษา จบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือปริญญาโท และส่วนใหญ่ยังไม่มีผลงานทางวิชาการ ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พุทธศักราช 2558 กำหนดให้อาจารย์ประจำ ต้องมีคะแนนทดสอบความสามารถภาษาอังกฤษได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในประกาศ คณะกรรมการ การอุดมศึกษา เรื่อง มาตรฐานความสามารถภาษาอังกฤษของอาจารย์ประจำ นอกเหนือจากภาษาจีนแล้วอาจารย์ผู้สอนภาษาจีนยังต้องมีความสามารถในทักษะภาษาอังกฤษในระดับที่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียน ได้อยู่ในระดับดี แตกต่างจากเดิมที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงทักษะทางด้านนี้ นอกจากนี้ อาจารย์ผู้สอนภาษาจีนจะต้องมีคุณวุฒิขั้นต่ำปริญญาโทหรือเทียบเท่า หรือมีตำแหน่งทางวิชาการ และต้องมีผลงานทางวิชาการที่ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อรับปริญญา และเป็นผลงานทางวิชาการที่ได้รับการเผยแพร่ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการพิจารณาแต่งตั้งให้บุคคลดำรงตำแหน่งทางวิชาการอย่างน้อย 1 รายการ ในรอบ 5 ปีย้อนหลัง (ประกาศกระทรวง เรื่อง มาตรฐานหลักสูตร ระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558) ในบางมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่จำนวนนักศึกษามีผลต่อการจ้างงานอาจารย์ อาจารย์ที่มีคุณสมบัติและคุณวุฒิไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ก็มีสิทธิ์ถูกเลิกจ้างได้เช่นกัน ในขณะที่เดียวกันอาจารย์คนไทยที่สอนภาษาจีนมีปริมาณงานสอนที่ค่อนข้างมาก จำนวนวิชาที่สอนโดยเฉลี่ยร้อยละ 2.8 ต่อสัปดาห์ เวลาที่สอนโดยเฉลี่ยร้อยละ 11.9 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เวลาที่ใช้ในการเตรียมสอน และตรวจการบ้านโดยเฉลี่ยประมาณร้อยละ 51 ของเวลาราชการ นอกเหนือจากภารกิจ

งานสอน ยังมีงานด้านบริหาร กิจกรรมบริการ วิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม หน้าที่ที่ปรึกษา งานวิจัย อาจารย์ผู้สอนบางท่านมีความสนใจจะทำวิจัยเพื่อเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพ หากแต่ด้วยหน้าที่หลักของอาจารย์ก็แทบจะ ทำให้อาจารย์ไม่มีเวลาที่จะสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ ทำให้ขอบเขตของผลงานวิจัยยังจำกัดอยู่ในวงแคบ และผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับภาษาจีนในไทยก็เป็นไปอย่างไร้ได้แพร่หลายมากนัก

จาก “ครู (Teacher)”

สู่ “ที่ปรึกษา (coach)”

เมื่อสังคมโลกกลายเป็นสังคมความรู้ (Knowledge Society) หรือสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) สถาบันการศึกษาจึงต้องปรับตัวให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โดยพึงตระหนักว่าคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับคุณภาพครูอาจารย์เป็นหลัก (Unesco, 1996) ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเมื่อโลกเปลี่ยนไป บริบทสังคมก็เปลี่ยน สถาบันการศึกษาไม่ใช่เพียงแค่แหล่งเรียนรู้ เพาะบ่มข้อมูลเพียงแหล่งเดียวอีกต่อไป กล่าวอีกนัยหนึ่งคือปัจจุบันผู้เรียนรับข้อมูลความรู้ต่าง ๆ จากสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งรองไม่ใช่แหล่งหลัก แหล่งหลักคือการรับข้อมูลความรู้จากสังคมโดยรอบ โดยเฉพาะจากสื่อมวลชนและอินเทอร์เน็ต (Internet) ซึ่งความรู้จากแหล่งต่าง ๆ จากภายนอก บางครั้งก็รับมาอย่างถูกต้องบ้าง บางครั้งก็ผิดบ้างข้อมูลความรู้ที่ได้รับก็ไม่ได้มีความถูกต้องแม่นยำเสมอไป ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือความรู้บางส่วนที่รับมา กลายเป็นความรู้ที่ขาดความน่าเชื่อถือ อาจารย์ผู้สอนในยุคสมัยแห่งความอุดมสมบูรณ์ของข้อมูลความรู้จะต้องมีหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง ลบล้างความเชื่อแบบ

ผิด ๆ แยกแยะ แจกแจง อธิบาย หาเหตุผลแห่ง ความผิดพลาดของข้อมูลความรู้ที่อยู่ในสมอง ผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากผู้เรียนในยุคก่อนซึ่งข้อมูลความรู้ หายากจำเป็นต้องไปเรียนรู้จากโรงเรียน จาก หนังสือ จากห้องสมุด จากโรงเรียนส่งต่อสู่มหาวิทยาลัย Sal Khan กล่าวไว้ว่า บทบาทของ อาจารย์ผู้สอนจะไม่ใช่แค่ผู้บรรยายในห้องเรียน ครูกลายเป็นโค้ช (Coach) หรือเป็นที่ปรึกษา (Mentor) รูปแบบห้องเรียนจากห้องเรียนใน รูปแบบเดิม ๆ มีหลายห้องหลายหมู่เรียน อาจารย์ผู้สอนหนึ่งคนสอนหนึ่งวิชา จะเปลี่ยน เป็นห้องเรียนแบบใหม่จะมีผู้เรียน 70-90 คน ต่ออาจารย์ผู้สอน 3 คน (สถิติการศึกษาของ ประเทศไทยคือห้องเรียนห้องหนึ่งมีนักเรียน ประมาณ 26.41:1 คนต่อครูหนึ่งคน) อาจารย์ ผู้สอนทั้ง 3 คนทำงานร่วมกัน ผู้เรียนจะได้รับ ประสบการณ์ไม่ใช่จากคนใดคนหนึ่งแต่มาจาก ทั้งสามคน รวมถึงตัวอาจารย์ผู้สอนเองก็จะ ได้รับการเรียนรู้จากผู้เรียนด้วยเช่นกัน โมเดล เช่นนี้อาจารย์ผู้สอนจะมีความสำคัญอย่างมาก เพราะอาจารย์ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกันในการเรียนการสอน (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2559) ปัจจุบันนวัตกรรมการพัฒนา ที่หลากหลายทำให้การเรียนการสอนในยุคสมัย ใหม่นอกจากให้ความสำคัญกับผู้เรียนแล้ว ยัง ให้ความสำคัญว่าครูคือผู้เรียน (Teachers as Learners) อาจารย์ผู้สอนต้องแสวงหาและได้ รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้ผู้เรียนที่มี คุณภาพ เมื่อต้นแบบดี พิมพ์ดี ผลผลิตก็ย่อมที่ จะดีตามไป Margret Rasfeld กล่าวไว้ว่า ทักษะ การการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ และผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 หน้าทีของสถาบัน การศึกษาคือการสร้างคนที่มีบุคลิกภาพที่เข้ม แข็งและสถาบันการศึกษาจะต้องกระตุ้นและ ผลักดันความสามารถของผู้เรียน อาจารย์

ผู้สอนในศตวรรษที่ 21 ต้องไม่เน้นเพียงแค่สอน สารวิชาความรู้ แต่ต้องเน้นสร้างแรงบันดาลใจและอำนวยความสะดวกในการเรียนแบบ ลงมือปฏิบัติของนักเรียนต้องออกแบบระบบ การเรียนการสอนให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วย ตัวเองมากกว่ารับการถ่ายทอดจากอาจารย์ ผู้สอน (Constructivism) โดยการออกแบบให้ นักเรียนได้ค้นหาความรู้ด้วยตัวเอง วิเคราะห์ ข้อมูล และสรุปเป็นองค์ความรู้ การสอนแบบ ปัญญาเป็นฐาน (Problem-based Learning) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจดจำความรู้ ได้อย่าง ดีขึ้นและเกิดทักษะจากการปฏิบัติ (Action-Base Learning) ในยุคดิจิทัล (Digital Age) ที่ วิชาความรู้มีอยู่มากมาย อาจารย์ผู้สอนจะ จัดการอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ให้ครบ ถ้วนสมบูรณ์ ตลอดจนผู้เรียนสามารถนำความ รู้นั้นไปบูรณาการและต่อยอดได้ อาจารย์ผู้สอน ควรออกแบบการสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ การจริงควบคู่ไปกับทฤษฎี กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ มีการสร้างสรรค์ชิ้นงาน และสามารถเผยแพร่ ความรู้และนวัตกรรมที่ได้ออกสู่สาธารณะชน

บทสรุป

การเรียนการสอนภาษาจีนศตวรรษที่ 21 คาดว่าจะเป็นศตวรรษแห่งการหลอมรวม ของประชาคมโลก ความร่วมมือจะถูกสร้างขึ้น ในทุกระดับภูมิภาคเพื่อขยายฐานอำนาจและ เพิ่มพลังการต่อรองระหว่างกัน การขับเคลื่อน ทุกหน่วยในสังคมจะมุ่งสู่ความเป็นหนึ่งเดียว ค่านิยมเก่าจะถูกล้มล้างแล้วครอบงำด้วย ค่านิยมใหม่ และการศึกษาแบบดั้งเดิมย่อม ถูกเปรียบเทียบกับและวิพากษ์โดยนวัตกรรมทาง การศึกษา และเมื่อโลกกำลังจะก้าวสู่ความ เป็นหนึ่งเดียว รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษา แบบเดิมก็ยากที่จะดำเนินต่อไปได้ แนวคิด และทฤษฎีการเรียนรู้ก็จะถูกปรับเปลี่ยนรูป

แบบแตกต่างออกไป ผู้เรียนไม่ใช่ผู้เรียนที่เราเคยรู้จักหรือที่ “เราเคยเป็น” อีกต่อไปแล้ว ผู้เรียนจะมีความคิด ความเชื่อและค่านิยม ที่ถูกหล่อหลอมขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์และสังคมทุนนิยม (เฉลิม ทองอาจ, 2559) ในช่วงรอยต่อแห่งการก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 อาจารย์ผู้สอนนอกจากจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนที่เปลี่ยนไปแล้ว ลำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงความคาดหวังและความต้องการของสังคมที่แวดล้อมอยู่

ด้วย หน้าที่ของครูที่แต่เดิมเป็นเพียงผู้ให้ความรู้จะถูกปรับเปลี่ยนไปสู่กระบวนการให้ทักษะบทบาทของครูเปลี่ยนจากครูเป็นหลักเปลี่ยนเป็นผู้เรียนเป็นหลักแทน การสอนให้น้อย แต่ให้เกิดการเรียนรู้ที่มาก (TEACH LESS, LEARN MORE) นี่เองก็คือปัญหาที่อาจารย์ผู้สอนยุคเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ 21 จะต้องหาคำตอบให้ได้ว่าเราควรจะทำอย่างไรกัน เพื่อพัฒนารูปแบบและเทคนิคการสอนที่ไม่ใช่แค่เพียงพูดอธิบาย และให้ไปจำกันมาเท่านั้นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กุลธิดา สิงห์สี. (2557). *อุดมศึกษาไทยในอาเซียน รูปแบบ แนวโน้มและทิศทางการปรับตัวในอนาคต*. ลำปาง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ภาสกร เรืองรอง, ประหยัด จิระวงพงศ์, วณิชชา แม่นยำ, วิลาวัลย์ สมยาโรน, ศรันยู หมื่นเดช และชไมพร ศรีสุรราช. (2557). *เทคโนโลยีการศึกษากับครูไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: วารสารปัญญาภิวัฒน์
- ภรรดา ทามระ. (2544). *การสอนภาษาและวรรณคดีเยอรมันในสถาบันอุดมศึกษาไทย: จุดยืนและการปรับบทบาทในสังคมยุคใหม่*. กรุงเทพมหานคร: วารสารศิลปศาสตร์.
- พินสุดา สิริธรงค์ศรี. (2557). *การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: วารสารสุทธิปริทัศน์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2557). *แนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพมหานคร: จดหมายข่าวสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักยุทธศาสตร์อุดมศึกษาต่างประเทศสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). *ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: บางกอกบลิ๊อค.
- สุริยา ช้องเสนาะ. (2558). *บทบาทครูไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัชมณฑรี.
- สุวิพร ไตรจันทร์. (2557). *สภาพปัญหาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยยุคปัจจุบันของนักเรียนระดับอาชีวศึกษา*. ปทุมธานี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2558). *Year 2060: Education Predictions* สืบค้น 6 กันยายน 2559 จาก <https://www.facebook.com/drsuvitpage/posts/1405578643082195>
- Kevin Caney. (2559). *The End of College: Creating the Future of Learning and the University of Everywhere*. Penguin Group LLC USA.
- Prinya Thaewanarumitkul [นามแฝง]. (2559). *ธรรมชาติไม่แต่งชุดนักเรียนเข้าเรียน* สืบค้น 6 กันยายน 2559 จาก <https://www.facebook.com/prinya.thaewanarumitkul/posts/1165509363493000>.
- กาแฟดำ [นามแฝง]. (2559). *เขาพูดถึงการล่มสลายของมหาวิทยาลัย* สืบค้น 3 กันยายน 2559 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/638816>
- TISHAFAN [นามแฝง]. (2559) *การจัดการเรียนเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: Analysis Thinking* สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2559 จาก http://tishafan-analysisthinking.blogspot.com/p/blog-page_4283.html